

Εκκλησιαστική μουσική και λαογραφική έρευνα: η αναθέρμανση μιας παλιάς σχέσης

Ιωάννης Πλεμμένος*

jplemmenos@hotmail.com

Η εκκλησιαστική μουσική έχει καταστεί αντικείμενο της ελληνικής λαογραφίας από τις πρώτες μεταπολεμικές δεκαετίες του 20^{ου} αιώνα με την παρουσία του αείμνηστου πρωτοψάλτη Σπ. Περιστερή ως μουσικού συντάκτη στο τότε Λαογραφικό Αρχείο (νυν Κέντρον Ερεύνης της Ελληνικής Λαογραφίας) της Ακαδημίας Αθηνών. Ο Περιστερής περιήλθε πολλές περιοχές του ελλαδικού χώρου ηχογραφώντας σε μομπινόφωνα εκατοντάδες εκκλησιαστικά μέλη δίπλα στα δημοτικά τραγούδια στο πλαίσιο των εντεταλμένων μουσικών λαογραφικών αποστολών του. Η προσπάθεια αυτή ατόνισε μετά την αποχώρησή του αλλά το αίτημα της ηχογράφησης και μεταγραφής εκκλησιαστικής μουσικής από λαογράφους επανήλθε μετ' επιτάσεως τα τελευταία χρόνια μετά από παρακίνηση της διευθύντριας του Κ.Ε.Ε.Λ. Αικατερίνης Πολυμέρου - Καμηλάκη και υπό την επίβλεψη του επόπτη του ιδίου κέντρου ακαδημαϊκού Στέφανου Ήμμελου. Ο γράφων έχει ήδη ηχογραφήσει μεγάλο αριθμό ιεροψαλτών από διάφορα μέρη της ηπειρωτικής και νησιωτικής χώρας, οι οποίοι ανήκουν τόσο στους σπουδαγμένους όσο και στους λαϊκούς (πρακτικούς) ιεροψάλτες. Στην πρόσφατη μάλιστα εντεταλμένη αποστολή του στη Σκιάθο, εντόπισε αρκετούς καλλίφωνους ιεροψάλτες οι οποίοι διασώζουν τη λεγόμενη κολλυβάδικη παράδοση, που ξεκινά από το Άγιον Όρος και περνά μέσα από τον Παπαδιαμάντη, τον Μωραϊτίδη και τον π. Γιώργη Ρήγα. Στην παρούσα ανακοίνωση ο γράφων α) επιχειρεί μια αναδρομή στη σχέση εκκλησιαστικής μουσικής και ελληνικής λαογραφίας, β) αποπειράται να αποδείξει την αξία και ιδιαιτερότητα της μελέτης της εκκλησιαστικής μουσικής από την επιστήμη της λαογραφίας και γ) επιθυμεί να προσφέρει κάποια χαρακτηριστικά παραδείγματα από παλαιότερες και νεότερες αποστολές ερευνητών του Κ.Ε.Ε.Λ. Θίγει επίσης κάποιες ιδιαίτερες πλευρές αυτής της σχέσης, όπως το είδος της μουσικής σημειογραφίας που πρέπει να χρησιμοποιείται στη μεταγραφή εκκλησιαστικών μελών από λαογραφικές αποστολές, τον ρόλο των αυτοδίδακτων ιεροψαλτών της υπαίθρου στη διαμόρφωση και εξέλιξη του εκκλησιαστικού ρεπερτορίου και τη μεθοδολογία που πρέπει να ακολουθείται στην όλη διαδικασία της συλλογής του υλικού αυτού.

* Ο Γιάννης Πλεμμένος σπούδασε Νομικά στη Νομική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών και έλαβε μεταπτυχιακό και διδακτορικό τίτλο στην Εθνομουσικολογία από το Πανεπιστήμιο του Καίμπριτζ στην Αγγλία. Είναι κάτοχος διπλώματος Βυζαντινής Μουσικής από το Ωδείο «Νίκος Σκαλκώτας» και έχει φοιτήσει στη Μουσική Σχολή του Συλλόγου προς Διάδοσιν της Εθνικής Μουσικής του Σίμωνα Καρά. Υπηρέτησε ως λαμπαδάριος στον Ιερό Ναό της Αγίας Ειρήνης Αιόλου (με πρωτοψάλτη τον αείμνηστο Λυκούργο Αγγελόπουλο) και ως μέλος της Ελληνικής Βυζαντινής Χορωδίας. Έχει διδάξει επί δεκαετία στα Πανεπιστήμια Αιγαίου, Κρήτης, Ιονίου, Πελοποννήσου, ΕΑΠ, ενώ το 2009 εξελέγη ερευνητής του Κέντρου Ερεύνης της Ελληνικής Λαογραφίας της Ακαδημίας Αθηνών. Έχει δημοσιεύσει δεκάδες άρθρα σε ελληνικά και ξένα επιστημονικά περιοδικά και συλλογικούς τόμους, έχει εκδώσει αρκετές μονογραφίες και έχει επιμεληθεί εκδόσεις της Ακαδημίας Αθηνών. Έχει συμμετάσχει σε ηχογραφήσεις βυζαντινής μουσικής και έχει ηχογραφήσει ανέκδοτα έργα της Εύας Πάλμερ - Σικελιανού για το Γ' Πρόγραμμα της ΕΡΑ.